

คมปัญญา

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์พระ วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ฟังธรรมนะ ฟังธรรมเพื่อเตือนสติ ฟังธรรมเพื่อประดับสติปัญญา สติปัญญาคืออะไร สติปัญญาคืออาวุธ อาวุธเพื่อจะฟาดฟันกับกิเลสของเราเองนะ คุณติ เวลาเราอยู่ของเรา เห็นไหม สรรพสิ่งในรอบตัวเรานี้เป็นภาระไปหมด มีปัญหาไปหมด เราต้องบริหารจัดการนะ คนเราถ้า เข้มแข็งนะ การกินอยู่ การเคลื่อนไหว ในเมื่ออย่างแข็งแรงอยู่ สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นเรื่องปกติ เรา เห็นไม่มีคุณค่าของมันเลย

เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา เห็นไหม ต้องป้อนข้าวป้อนน้ำ จะขับจะถ่ายก็ทำด้วยตัวเองไม่ได้ ลำบากลำบากไปหมด ถ้าถึงตอนนั้นจะเห็นคุณค่าของความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ จะเห็นคุณค่าของชีวิตเลยว่า เราสามารถทำเองได้ จะขับจะถ่าย เราก็เข้าไปขับถ่ายของเราเองได้ เวลาปวด ขึ้นมาเราก็วิ่งไปหาได้

แต่ถ้าเราไปไม่ได้ล่ะ เวลาจะขับจะถ่ายขึ้นมาทุกข์ขนาดไหน นี่ถ้ามันทุกข์ขนาดไหน เรา จะเห็นคุณค่าของความไม่มีโรค เห็นไหม แต่โรคชรา เวลามันชราภาพไปเราจะเห็นคุณค่าตอนนั้น ละนั่น ถ้ายังไม่ถึงขนาดนั้น เราทำสิ่งใดได้ เราจะชวนขวยของเรา เราชวนขวยเพื่อประโยชน์นะ ประโยชน์กับตัวของเราเอง ประสบการณ์ชีวิตนะ คนที่มีประสบการณ์ชีวิตมองเห็นสิ่งใดจะเข้าใจ สิ่งนั้นได้

คนที่ไม่มีประสบการณ์ชีวิตนะ จะเป็นเหยื่อเขาไปตลอด จะเป็นเหยื่อนะ 'ไม่รู้สิ่งใดเลย เป็นสิ่งที่แสวงหาผลประโยชน์ของโลกเขา เราเชื่อเขา เราพร้อมใจที่จะให้เขา เราให้เขาเอง เราเป็น เหยื่อทั้งนั้นเลย

แต่ถ้าเรามีปัญญาขึ้นมา เราเข้าใจได้ ในเมื่อมันเป็นภาระทางสังคม ถ้ามันเป็นภาระทางสังคม เราก็รับผิดชอบไปกับสังคมเขา เราอยู่ในสังคมเขาโดยที่ไม่รับผิดชอบสังคมนั้น เป็นไปไม่ได้หรอก เราอยู่กับเขา เห็นไหม เราอยู่กับเขา เรารับผิดชอบ เราดูแลตามหน้าที่ของเรา แต่เราไม่เป็นเหยื่อเขาไง ถ้าเราเป็นเหยื่อเขา เราไม่มีสิ่งใดเลย เราไม่มีประโยชน์สิ่งใดเลย ทำโดยที่ไม่รู้สิ่งใดเลย เห็นไหม นี้คุณค่าของปัญญา

ถ้ามีปัญญามานะ ปัญญาทางโลก เห็นไหม มันจะมีวิกฤตขนาดไหน ชีวิตจะประสบปัญหาขนาดไหน ถ้ามีปัญญานะ เราสามารถเอาตัวรอดได้ แต่เอาตัวรอดด้วยสัมมาทิฏฐินะ แต่ถ้ามันเอาตัวรอดโดยมิจฉาทิฏฐิ นี่มันเป็นดาบสองคมไง คมหนึ่งมันจะทำประโยชน์กับเรา อีกคมหนึ่งมันจะทำลายเราตลอดไป เห็นไหม คมหนึ่งเป็นสัมมาทิฏฐิ เป็นความเห็นชอบ ถ้าเป็นความเห็นชอบนะ สรรพสิ่งนี้เราทำไปด้วยเหตุด้วยผล มันเป็นเรื่องผลประโยชน์ เป็นเรื่องของคุณงามความดี

แต่ถ้าอีกคมหนึ่ง เห็นไหม มันเป็นเรื่องการเอารอดเอาเปรียบ มันเป็นเรื่องเห็นแก่ตัว มันเป็นเรื่องการเหยียบย่ำทำลายเขา สิ่งนี้มันเป็นโทษ ถ้ามันเป็นโทษ เราถึงต้องมีสติ เรามีสติมีปัญญาของเรา ถ้าเรามีสติปัญญาของเรา สติปัญญาระลึกรู้ที่อยู่ เราเป็นมนุษย์นะ เราเป็นมนุษย์ เราเป็นสัตว์ประเสริฐ สัตว์ประเสริฐเป็นผู้ที่มีปัญญา เห็นไหม

คนที่ไม่มีสติ เขาจะยับยั้งเขา คูสิ เหตุการณ์วิกฤติที่มันเกิดขึ้น คนที่มีสตินะ เขากำหนดได้ มันเหมือนเป็นคนที่คุณเกม เราคุมเกม เราไม่ตื่นเต้นไปกับเขา ปัญหาต่างๆ เราแก้ไขได้หมด แต่ถ้าเราขาดสตินะ พอเกิดเหตุการณ์เกิดขึ้น เรามีความตกใจไปกับเขา เรามีความโมโหโทโสไปกับเขา เราจะเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาในนั้น แล้วปัญหานั้นมันจะบานปลายไปเรื่อยๆ เพราะอะไร เพราะเราเป็นตัวเร่งให้ปัญหานี้ขยายไปเรื่อย

แต่ถ้าเรามีสติปัญญาของเรา เราอยู่กับปัญหานั้นนะ แต่เราไม่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหานั้น เราอยู่กับปัญหานั้น แต่เราสงบ เรามีสติ เรามีความรู้ของเรา ปัญหาอย่างใดเกิดขึ้น เราจะแก้ไขปัญหานั้นไปได้ นี่ปัญญาทางโลก มันก็มีประโยชน์ทั้งนั้นนะ

นี่เวลาเรื่องบอกว่าความคมใจ ความคมของน้ำ น้ำถ้ามันรวมตัวกันมันทำลายนะ มันทำลายสิ่งที่เปื้อนวัตถุ มันทำลายภูเขา มันทำให้ดินมันสไลด์ ทำให้ดินมันต่างๆ มันทำลายได้หมดเลย เวลา

ลมนะ ลม เวลามันพัดกวาน ลมมันเป็นเฮอริเคนมันหมุนนะ มันหอบเอาบ้านเรือน หอบเอารถ หอบเอาสิ่งต่างๆ ไปได้หมดเลย เห็นไหม นี่เวลาความคมของลมของน้ำ

แต่ความคมของปัญญาเราละ ปัญญาของเราเนเวลามันจะคมขึ้นมา เห็นไหม ถ้าเรามีสติ เราทำความสงบของใจเข้ามา ถ้ามีปัญหาขึ้นมามันจะทำลายกิเลส กิเลสที่เป็นนามธรรม ที่น้ำก็ชำระล้างไม่ได้ ดิน น้ำ ลม ไฟ ชำระสิ่งนี้ไม่ได้ ดิน น้ำ ลม ไฟ รวมกันมาถึงเป็นธาตุ ธาตุ มหาภูต ธาตุที่ให้จิตนี้มันมีชีวิต มันได้บริหารจัดการในชีวิตนี้ ถ้ามันมีปัญหาขึ้นมา มันจะเห็นการเกิดใน อริยทรัพย์ เห็นการเกิด ปฏิสนธิจิต เกิดในใจ เกิดในน้ำคร่ำ เกิดในโอปปาติกะ เห็นไหม สิ่งที่เกิด ขึ้นมามันถึงเป็นสิ่งที่มีชีวิต มีชีวิตมีความรู้สึก มีความรับรู้

ความรู้สึก ความรับรู้นี้ มันจะส่งเสริมด้วยกิเลสตัณหาความทะยานอยาก มันแสวงหาแต่ ความทุกข์ความยาก แสวงหาแต่เวรแต่กรรมมาให้กับจิตดวงนี้ ถ้าจิตดวงนี้มีสติมีปัญหาเข้ามา เขา เกิดมา เขาสร้างคุณงามความดีของเขา

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระโพธิสัตว์ เห็นไหม ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย อาศัยคุณงามความดี อาศัยสติปัญญายับยั้ง แม้แต่เป็นหัวหน้าสัตว์ นายพรานเขาจะมา ฆ่า บอกให้หมู่คณะหลบหนีนะ ตัวเองจะหาอุบายวิธีการหลอกล่อเขา เป็นสัตว์นะ เป็นสัตว์แต่มี สติปัญญาขนาดที่ว่าหลอกล่อให้มนุษย์ หลอกล่อให้นายพรานหลงทาง หลอกล่อให้นายพราน ไม่ให้ยิงสัตว์นั้นได้ พาให้หมู่คณะรอดตายหมดเลย เห็นไหม เวลาปัญญาที่หมุนเวียนในวัฏฏะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระโพธิสัตว์สร้างสมปัญญาอย่างนี้มา นั่นคือปัญญาของ โลกใจ ปัญญาที่สร้างสมขึ้นมาเป็นวัฏฏะ มันเป็นประโยชน์ขนาดนั้น

แต่เวลาเราเกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมไปแล้ว ตรัสรู้ธรรมด้วยอะไร? ด้วยมรรคญาณ มรรคญาณ คำริชอบ ความดำริ ความเพียรต่างๆ มันเป็นความชอบธรรม ความชอบธรรมอย่างนี้มันจะเกิด คมของ ปัญญามันจะเข้ามาชำระล้างกิเลสใด กิเลสตัณหาความทะยานอยากมันเป็นนามธรรมๆ ที่ไม่มีสิ่ง ใดที่จะไปจับต้อง ไม่มีสิ่งใดที่จะไปเห็น ไม่มีสิ่งใดที่จะไปแยกแยะ ไม่มีสิ่งใดที่จะทำให้เป็น อริยทรัพย์ขึ้นมาได้

เราบวชมาเป็นศากยบุตรพุทธชินนโรส เรามีหน้าที่การงานนะ เกิดมาเป็นมนุษย์ใช้ใหม่ มนุษย์เขามีปากมีท้อง เขาต้องทำมาหากิน เขาต้องปากกัดตีนถีบของเขาไป เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เราบวชเป็นพระนะ เป็นศากยบุตรพุทธชินนโรส เป็นสมมุติสงฆ์ เราก็เป็นพระโดยสมมุติ

ถ้าเป็นพระโดยสมมุติ เราก็มีกรรมวินัยเป็นข้อวัตร มีกรรมวินัยเป็นที่อาศัย ข้อวัตรเป็นที่อาศัย เป็นเครื่องอยู่ของใจ ใจหาข้อวัตรเป็นที่พึ่งอยู่ เห็นไหม สิ่งนี้เราก็ใช้ปัญญาของเรา เพื่อบริหารจัดการของเรา ถ้าบริหารจัดการของเรา ถ้าจิตใจมันอยู่กับข้อวัตรปฏิบัติ มันร่มเย็นเป็นสุขนะ ถ้าร่มเย็นเป็นสุข เราทำหน้าที่การงานของเราไปด้วยความพอใจ

แต่ถ้ามันไม่มีความร่มเย็นเป็นสุข ทำข้อวัตรมันเบื่อหน่าย มันเหนื่อยหน่าย มันไม่ต้องการเห็นไหม นี่จิตใจ กิเลสมันครอบงำ พอกิเลสครอบงำ มันไม่ชอบสิ่งใดมันอึดอัดขัดข้องไปหมดเลย มันคิดค้นไปหมดเลย ถ้าเรามีสติปัญญา เห็นไหม กรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ จิตใจเป็นนามธรรม จิตใจนี้มันคิดค้น จิตใจนี้มันทำให้เราเกิดเราตาย เป็นเรานี้ เป็นความรู้สึกนึกคิดเรานี้แหละ อย่างนี้เป็นสัญญาอารมณ์ มันเกิดจากจิต

แต่เวลาตัวจิตแท้ๆ จิตเดิมแท้ที่ส่องใสๆ ตัวพลังงานนี้ เราไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นมัน พอไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นมัน เราเชื่อในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราถึงได้มาบวช บวชเป็นนักรบจะรบกับกิเลสเห็นไหม เราใช้ปัญญาของเราดูแลรักษาให้ความเป็นพระของเราอยู่ในข้อวัตรปฏิบัติของเรา

สิ่งที่พระของเรา เราดูแลชีวิตของเราให้เป็นพระของเรา อยู่ในข้อวัตรปฏิบัติของเรา เพื่อจะรักษา เพื่อจะดูแล เพื่อจะเข้าไปสู่จิตเดิมแท้ เพื่อจะเข้าไปสู่ใจของเรา ถ้าไปสู่ใจของเรา เห็นไหม ถ้าจิตมันสงบได้มันจะร่มเย็นเป็นสุขนะ เวลาจิตที่มันอยู่กับข้อวัตรปฏิบัติ ถ้ามันคิดค้น มันไม่พอใจของมัน มันก็มีความเครียด มีความวิตก มีความกังวล มีความเดือดร้อน

แต่ถ้ามันมีความพอใจ เห็นไหม เพราะมันมีปัญญาของมัน แยกแยะสิ่งที่เป็นเรื่องของใจ ถ้าใจอยู่ตรงนี้ได้มันก็ร่มเย็นเป็นสุข มันอยู่กับข้อวัตรได้ ข้อวัตรนั้นจะทำให้จิตใจมันหดสั้นเข้ามา หดสั้นออกมาจากโลก

เราบวชมาแล้ว เราเป็นพระเราอยู่กับวัด แต่จิตใจเราคิดออกไปนอกเรื่อง คิดไปเรื่องวิภูสงสาร คิดไปเรื่องโลกทั้งหมดเลย เห็นไหม กายเราอยู่วัด แต่จิตใจเราออกจากวัดไป แต่เรามี

ข้อวัตรปฏิบัติ จิตใจมันก็อยู่กับข้อวัตรปฏิบัติ ร่างกายก็อยู่ในวัด จิตใจมันก็อยู่ในวัตร พออยู่ในวัดขึ้นมา สิ่งนี้เป็นหน้าที่การงานของเรา เพื่อให้จิตใจมันมีเครื่องอยู่

ถ้าจิตใจไม่มีเครื่องอยู่ มันก็ต้องคืนรนของมัน มันก็ต้องแผ่ออกไปสู่โลก แผ่ออกไปสู่วิภวสังสาร เรามีข้อวัตรนี้ก็เป็นเครื่องอยู่ เห็นไหม เรามีความพอใจของเรา ถ้ามีสติปัญญาของเรา เรากาวนาของเรา มันสงบระงับเข้ามา ถ้ามันสงบเข้ามา เราฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญาอย่างนี้ คมของปัญญาอย่างนี้มันจะชำระล้าง

ถ้าเกิดเป็นปัญญามันเป็นภาวนามยปัญญา ถ้าเกิดเป็นภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญามันเกิดจากที่ไหนล่ะ ในตำรับตำรามันก็มีแต่ชื่อที่นั่นล่ะ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา ปัญญาแต่ชื่อ แล้วก็เข้าใจไม่ได้นะ เวลาบอกว่าปัญญาก็คือปัญญาไง ปัญญาก็คือรับรู้ ปัญญาก็คือ ความเข้าใจ ปัญญาที่มันสงบระงับเข้ามา นี่เห็นไหม เวลาเรามีปัญญา เราอยู่ในข้อวัตรปฏิบัติ เรามีเครื่องอยู่ของเรา เราก็ต้องมีปัญญาของเราละ

ถ้าไม่มีปัญญาของเรา นี่ทำทำไม? โลกเขาก็ทำ บวชมาเป็นพระ งานของพระมันไม่ควรเป็นแบบนี้ งานของพระมันก็ต้องงานภาวนา งานของพระมันก็ชำระล้างกิเลส งานของพระมาทำข้อวัตรอยู่นี่ ทำโลกเขาก็ทำกัน อ้าว! โลกเขาก็ทำเพื่อดำรงชีวิตของเขา

แต่เราทำในสถานะของพระภิกษุไง ในภิกษุมันก็มีกิจของสงฆ์ ในเมื่อสงฆ์มันก็ต้องมีชีวิตเหมือนกัน สงฆ์ก็ต้องดำรงชีวิตของเราไป ถ้าสงฆ์ดำรงชีวิตของเราไป เราจะทำในสถานะของพระไง โลกเขาทำสถานะของโลก เห็นไหม เขาก็ทำเพื่อวิชาชีพของเขา เพื่อความดำรงชีวิตของเขา

นี่เราเป็นพระ เราเลี้ยงชีพด้วยปัสัแข็ง แต่สถานะของพระ คูสิ เขาบอก “กิจของสงฆ์ๆ” มันไม่ใช่หน้าที่ของสงฆ์ ไม่ใช่กิจของสงฆ์ กิจของสงฆ์ก็คือภาวนา กิจของสงฆ์คือทำหน้าที่การงานของเรา นี่พูดถึงเราปฏิบัตินะ แต่กิจของสงฆ์ของข้างนอกเขา เป็นพระเป็นเจ้า กิจของสงฆ์เขาต้องเผยแผ่ธรรม เขาก็หาแต่ชื่อเสียงกิตติศักดิ์กิตติคุณของเขา นั่นเขาว่ากิจของสงฆ์ กิจของสงฆ์มันก็อยู่ที่มุ่มมอม กิจของสงฆ์มันก็อยู่ที่ว่าใครจะว่ากิจของสงฆ์คืออะไร เป็นกิจของสงฆ์

“คมของปัญญา” คมของปัญญาที่ชำระล้างกิเลสมันเป็นมรรค คมของปัญญาที่เป็นทฤษฎีมานะ เห็นไหม กิจของสงฆ์ของใคร? กิจของสงฆ์ กิจของกิเลสค้นหาความทะยานอยาก ก็เราจะ

เผยแผ่ธรรมไง เราเผยแผ่ธรรม เราจะเป็นผู้นำ เราจะให้คนอื่นเขารู้จักมักคุ้นไง นี่กิจของสงฆ์ อ้าว! เป็นนักปราชญ์นะ จะเผยแผ่ธรรมนะ จะเผยแผ่ธรรมนี่กิจของสงฆ์

มันทำลายตัวเอง เพราะอะไร มันทำลายตัวเองเพราะตัวเองยังไม่มีคุณธรรม ยังไม่มีสิ่งใดที่ออกไปเผชิญกับโลก ถ้าเราไม่มีหลักมีเกณฑ์ออกไปเผชิญกับโลก เห็นไหม คุณติ เด็กน้อยมันไปเจอสิ่งใดมันก็ไม่เข้าใจสิ่งนั้น เด็กน้อยไปเจอวิกฤต ไปเจอสิ่งต่างๆ ของโลกเขา ไปเจอเล่ห์เหลี่ยมของสังคม มันไปหมดคนนะ มันไม่รู้ทันหรอก

กิจของสงฆ์หรือ กิจของสงฆ์มันจะทำลายสงฆ์องค์นั้นไง ถ้ากิจของสงฆ์ของเรา กิจของสงฆ์ ข้อวัตรปฏิบัติมันก็เป็นกิจของสงฆ์ ถ้าเรามีปัญญาขึ้นมา มันมีปัญญา มันจะไม่น้อยเนื้อต่ำใจ มันไม่น้อยเนื้อต่ำใจใจ “โลกเขาก็ทำกัน โลกเขาก็ทำอย่างนี้ เขาก็เก็บ เขาก็ล้าง เขาก็ดูของเขาอยู่อย่างนี้ เราก็บวชมาเป็นพระแล้วก็นึกว่าจะพ้นเรื่องอย่างนี้มา มันก็ไม่พ้นสักที” เราไม่พ้นมาเพราะอะไร เพราะเรามีชีวิต ในเมื่อยังมีการอยู่การกินก็ต้องมี ในเมื่อมีการอยู่การกินมันก็ต้องเก็บรักษา มีการอยู่การกินขึ้นมาแล้ว เพียงแต่ทำในสถานะของใคร

ถ้าทำในสถานะของพระ วัตรในวิหาร วัตรในศาลา วัตรต่างๆ วัตรในกุฏิวัตร วัตรในส้วม มันมีข้อวัตรปฏิบัติไปหมด กิจของสงฆ์ เห็นไหม ภิกษุจะเข้าส้วมจะเข้าอย่างไร จะส่งเสียงกระแอมกระไอให้คนข้างในเขาได้อย่างไร เพราะสมัยโบราณมันเป็นส้วมหลุมทั้งหมด มันมีแต่ฉากผ้าบังไว้ มันไม่มีสิ่งที่มีนวัตวิศวะการแบบสมัยนี้

ฉะนั้น เวลาจะเข้าจะออกเขามีข้อวัตรนะ ถ้าเป็นพระ เราเป็นพระ เราต้องศึกษาเรื่องอย่างนี้ ถ้าศึกษาเรื่องอย่างนี้แล้ว เห็นไหม จะเข้าสังคมใดเราก็เข้าด้วยความองอาจกล้าหาญ แล้วเวลาเราถูกเราผิดอย่างไร เราทำผิดเราก็รู้ผิด เพราะวินัยบังคับไว้อย่างนั้น ข้อวัตรปฏิบัติเป็นอย่างนี้จริงๆ

ถ้าข้อวัตรเป็นอย่างนี้ ถ้าเราทำผิดจากข้อวัตรมันก็ผิด เราจะเป็นอาวุโส จะเป็นกันต ผิดก็คือผิด วินัยมันไม่ยกเว้นให้อาวุโส กันตทั้งสิ้น เว้นไว้แต่ภิกษุใช้ เว้นไว้แต่ภิกษุที่ผิดเข้า ธรรมวินัยนี้เว้นไว้ แต่ถ้าเป็นปกติแล้วนะ วินัยก็คือวินัย เราเคารพกันที่คุณธรรมนะ คุณธรรมหมายถึงว่าความเป็นจริง ถ้ามีความเป็นจริงในหัวใจ ถ้ามันรู้แล้ว ถ้าเราศึกษาอย่างนี้แล้ว เราเป็นสงฆ์แล้ว เราเข้าสังคมไหนมันจะไม่เก้อไม่เจิน ถ้าเราไม่เก้อไม่เจิน เราทำถูกทำผิดเราก็รู้ ในเมื่อเป็นธรรมวินัยอันเดียวกัน

แต่ถ้าเราไม่รู้เรื่องนี้ เราก็บอก “ทำอะไรทำไมคนนั้นเขาไม่เห็นด้วย ทำไมเราเห็นด้วย ทำไมมันแตกต่างกันไปหมดเลย” อันนี้เป็นเรื่องของทิวฐิ เห็นไหม เรื่องทิวฐิ คูสิ วิปัสสนาธุระ คันทธุระ คันทธุระของเขา เขาว่างานของเขางานหนักหนาสาหัสสาครรจ์นะ เทียบปกครอง เทียบดูแล เป็นเรื่องยุ่งยากมาก

แล้ววิปัสสนาธุระของเรา วิปัสสนาธุระนี้ให้ดูแลหัวใจ เพราะเราบวชมาเราบวชมาเป็น สมมุติสงฆ์นะ ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเราจะเป็นอริยสงฆ์ที่ใจ แม้แต่ฆราวาสเขา ผู้ที่ไม่บวชนะ เวลาเขาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาจริงๆ เขาก็เป็นสังฆะขึ้นมาในใจของเขาเลยละ ถ้าใจเขาเป็นสังฆะ เขาบวชหัวใจของเขา

ทีนี้เราเป็นพระเป็นเจ้า ถ้าเราเป็นพระ ถ้าเราไม่ทรงธรรมทรงวินัย ใครจะทรง เราเป็นพระ วินัยเราก็ต้องทรงไว้ แล้วเวลาสมาธิเราก็ต้องทรงไว้ ถ้าเราทรงสมาธิไว้ เราทรงปัญญาของเราไว้ แล้วปัญญามันเป็นปัญญาอย่างไร สุตมยปัญญาเป็นอย่างไร จินตมยปัญญาเป็นอย่างไร ภวานามยปัญญาเป็นอย่างไร ปัญญาในพุทธศาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องการปัญญาระดับ ไหน

ปัญญาของโลกก็สุตมยปัญญา ก็คันทธุระไง ในเมื่อศึกษาขึ้นมา เราเข้าใจธรรมและวินัย มี ที่มาที่ไปหมด พุทธพจน์เข้าใจได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดที่ไหน พูดกับใคร พูดเพื่อ ประโยชน์อะไร เข้าใจได้หมด นี่สุตมยปัญญา แล้วจินตมยปัญญา คูสิ เรียงความต่างๆ เรา เรียงความ เราตั้งกระทู้ในเรื่องธรรม เวลาเราเทศน์ว่าการ เราเผยแผ่ขึ้นมาใช่ไหม นี่ธรรม เวลายก บาลีขึ้น แล้วเราก็ขยายความไป นี่จินตมยปัญญา

แล้วภวานามยปัญญานี้ทำอย่างไร เวลาภวานามยปัญญา ปัญญาอย่างไร “อ้าว! ก็มีปัญญา แล้ว สติปัญญา ๔ รู้ตัวทั่วพร้อม มันก็เป็นปัญญาทั้งนั้นนะ เห็นไหม สติปัญญา ๔ กายา จิตตา เวทนา นี่ธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ก็รู้ๆ หมด มันก็เป็นปัญญาๆ” นี่เวลามันไม่เป็น ปัญญามัน ไม่มีนะ มันอ้างอิง มันรวบรวมอดว่าปัญญาเป็นอันเดียวกัน

แต่เวลากรรมฐานเราเนะ วิปัสสนาธุระ เรามีครูมีอาจารย์ของเราเนะ เวลาครูบาอาจารย์ของเรา ถ้าเป็นปัญญาหยาบๆ อย่างนี้ เวลาจำมา เห็นไหม สิ่งที่มาเป็นสมมุติ ธรรมวินัย สิ่งที่เป็น สัจจัญญา เวลาเข้าสู่วิปัสสนา เขาไม่รับฟัง เขาไม่ให้พูดด้วย นี่เพราะมันเป็นปัญญา หนังสือมันก็มี

พอหนังสือมี สิ่งที่เป็นสัญญาที่เป็นตำรา สิ่งนี้ถ้าเป็นธรรมวินัยต้องตามนั้น แต่ถ้าเวลาภาวนาขึ้นมาเราอ้างสิ่งนั้นไม่ได้ ถ้าอ้างสิ่งนั้นก็ย้อนกลับไปอดีตใจ ย้อนกลับไปที่ว่าเรายังไม่เกิดนุ่น

นี่เราเกิดเป็นคนแล้ว เราเกิดมาด้วยเวรด้วยกรรม เราปฏิบัติขึ้นมา ถ้ามันจะเป็นจริงขึ้นมาเนี่ย เกิดมาเป็นคน แล้วคนต้องอยู่ต้องกิน คนต้องมีอาชีพ ต้องมีการกระทำ เกิดมาเป็นพระ พระบวชมาแล้วต้องมีปัญญา เวลาบวชมาอยู่ในวงของวิปัสสนา วิปัสสนาธุระ เราก็ต้องฝึกหัดภาวนา ฝึกหัด มีสติ สติเป็นอย่างไร

สติเห็นไหม “สติ” ชื่อก็อยู่ในตำรา เราไม่ต้องเอาชื่อที่ตำรามาทูกัน เราจะเอาความจริงเนี่ย มีสติไหม ถ้าขาดสติก็ยอมรับว่าขาดสติ ถ้ามีสติขึ้นมามันจะเกิดสัมมาสมาธิ ถ้าสัมมาสมาธิมันเป็นอย่างไร ถ้ามีสมาธิขึ้นมา สมาธิ สมาธิมันสงบร่มเย็นขนาดไหน เวลาสงบแล้วมันรับรู้มากน้อยแค่ไหน ถ้าจิตสงบแล้วมันออกรู้เรื่องสิ่งใดบ้าง ถ้าไม่ออกรับรู้สิ่งใดเลย มันสงบเข้ามาเฉยๆ มันเป็นไปได้อย่างไร เวลามันออกใช้ปัญญา ปัญญาอย่างไร เห็นไหม

ถ้ามันภาวนามขปัญญา สิ่งที่เกิดปัญญาในพุทธศาสนา ปัญญาอย่างไร ในเมื่อเป็นโลก เราวางธรรมวินัยไว้เป็นข้อวัตรปฏิบัติ วางธรรมวินัยไว้ให้มีการศึกษาเล่าเรียน การศึกษาเล่าเรียนนี้เป็นปูนหมายป้ายทาง เป็นเครื่องที่จะให้เราดำเนินกัน พอเราดำเนินกันไป พอเราปฏิบัติกัน นี่ปริยัติมาปฏิบัติ พอปฏิบัติแล้วปริยัติต้องวางไว้

เวลาเราพูดถึงประสบการณ์จริง ประสบการณ์ของใจที่มันเป็นจริง ถ้าประสบการณ์ที่เป็นจริง สิ่งที่เป็นจริง เห็นไหม ธรรมสากจกฺกา เอตมมฺกฺลตฺมฺกฺตมฺ ถ้ามันเกิดขึ้นมานี้ นี่ไง ถ้ามันเกิดภาวนามขปัญญา ปัญญาที่มันเกิดขึ้นมามีความคม แหลคม กับมีความอ่อนด้อย มันมีความเข้มแข็ง สิ่งที่จะมันจะเกิดขึ้น มันเกิดขึ้นมาได้ยังไง มันต้องมีสัมมาสมาธิ ถ้ามีสัมมาสมาธิไปรองรับไว้แล้ว ถึงออกใช้ปัญญา ปัญญามันจะฟาดฟัน ปัญญามันจะคมกล้า แล้วคมกล้ามันจับต้องได้

เห็นไหม เวลาปฏิบัติไป พอจิตสงบแล้ว น้ำใสจะเห็นตัวปลา นี่ตำราก็ว่ากันอย่างนั้นทั้งนั้นนะ “พอน้ำใสจะเห็นตัวปลา” แล้วผู้ที่ปฏิบัติโดยตำรานะ “น้ำใส...น้ำใส...” รอปลามันจะมาหาเงารอกิเลสมันจะมาแล้วจะจับกิเลสฆ่าไป...อีก ๕๐๐ ชาติ

กิเลส พญามารมันครอบงำหัวใจเราอยู่ แล้วมันจะยอมให้เราพลิกฟ้าคว่ำดินเพื่อจะทำลายมันหรือ มันเป็นไปไม่ได้หรอก นี่ถ้าน้ำใสจะเห็นตัวปลานะ เดียวมันจะเอาปลาหุ่นยนต์มาให้ดู พอปลาหุ่นยนต์มาให้ดู ปลามันไม่มีชีวิต เราจะงงเลย “เอ๊ะ! ปลามันไม่ต้องหายใจนะ ปลามันมาได้ยังไงนะ น้ำใสจะเห็นตัวปลา เดียวก็กิเลสมันจะสร้างปลามาให้ดู จะเอากิเลสมาให้ดูนะ” นี่มันจะไม่มีทางได้พบได้เห็น

“น้ำใสจะเห็นตัวปลา” พอจิตมันสงบแล้วเราจะแยกแยะอย่างไร เราจะเห็นกายนี้ เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม เห็นอย่างไร ถ้าเห็นอย่างไร มันต้องขุดคุ้ยไง ถ้าเราไม่ขุดคุ้ยหากิเลส เราไม่เจอกิเลส เราไม่ขุดคุ้ยหากาย เวทนา จิต ธรรม โดยความเป็นจริง เราไม่เห็นหรอก สิ่งที่เราเห็นกันอยู่นี้มันเป็นปัญญาโลกๆ ใจ ปัญญาโลกๆ เห็นไหม ดุสิต ลิชสิทธิ์ ทางโลก สิ้นค้าออกใหม่ไม่ได้ ออกปั๊บมันก็อบปี้ทันทีเลย ออกเดี๋ยวนี้ ฟรุ้งนี้ทั่วโลกมีขาย

นี่ก็เหมือนกัน นี่ปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันก็อบปี้มาหมดแล้ว นี่ใจ กาย เวทนา จิต ธรรม สติปัญญา ๔ รู้ไปหมด ทุกคนรู้ไปหมด นี่ใจ คันถุระ เพราะอะไร เพราะเรียนมา จำมา

ถ้าปัญญาอย่างนี้ ในสังคมวิปัสสนาธุระบอกว่า “นี่คือสัญญา” สัญญาแกกิเลสไม่ได้ สมบัติของคนอื่นเอามาเป็นสมบัติของเราไม่ได้ สมบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่สมบัติของเรา สมบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วางธรรมวินัยไว้ให้เราศึกษา ให้เรามีตัวอย่าง มีแบบอย่าง แต่มันไม่ใช่ปัญญาของเรา มันไม่ใช่สมบัติของเรา ถ้าเป็นสมบัติของเรา เราศึกษามาแล้วเราต้องวางสิ่งนั้นไว้ แล้วเราพยายามประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมาให้ตามความเป็นจริง

ถ้ามันเกิดความเป็นจริงขึ้นมาแล้วถ้าจิตของเราขุดคุ้ย ขุดคุ้ยหา มันมันเป็นกาย เป็นกายอย่างไร ถ้าเป็นกายโดยสัญญานี้มันเห็นของมัน มันรู้ของมัน หุ่นยนต์มันก็มี เดียวนี้ทางหมอเขาเรียก “อาจารย์ใหญ่ อาจารย์ใหญ่” เขาไปศึกษาซากศพทั้งนั้นนะ หมอจะจบมาได้ เขาต้องศึกษาจากอาจารย์ใหญ่นะ เขาศึกษาจากซากศพ เขาจับศพพลิกแล้วพลิกอีก เขาผ่าแล้วผ่าอีก เขาเย็บแล้วเย็บอีก เขาศึกษามาทั้งนั้นนะ แล้วเขาได้อะไร? เขาได้วิชาชีพ นี่เขาเห็นๆ อยู่นะ เขาศึกษาอาจารย์ใหญ่เลย เขาจับเขาต้องเลย

แล้วเราเป็นนักปฏิบัติ แล้วนักปฏิบัติเราเองก็มีกาย เราเองก็มีหมู่คณะ เราก็เห็นคน เราก็เห็นกาย เวทนา จิต ธรรมเหมือนกัน ถ้าเราเห็น ทำไมเราพิจารณาไม่ได้ ทำไมเราไม่รู้ไม่ได้ พอเรา

ได้ มันคืออะไรล่ะ? มันก็คือสัญญา มันคือสัญญา คือสัญญาของโลกไง ปัญญาอย่างนี้เป็นปัญญาของโลก

ปัญญานี้ปัญญามีสองคม ดาบสองคม ปัญญาหนึ่งคือปัญญาโลก ปัญญาหนึ่งคือปัญญาธรรม ถ้าปัญญาของโลกเป็นอย่างนั้น แล้วเราเข้าใจว่าปัญญาโลกนี้เป็นวิปัสสนา แล้วเราก็เดินตามรอยอยู่อย่างนั้น มันจะไปไหน? มันก็วนอยู่กับโลกไง พออยู่กับโลกนะ “อืม! ปฏิบัติแล้วก็สบายๆ สบายๆ แล้วไงต่อ” มันไปต่อไม่ได้ เพราะมันเป็นเรื่องของโลก โลกมันจบลงที่นี้ โลกมันจบลงสู่ความรู้สึกนึกคิดของเรา แล้วไปไหนต่อล่ะ

แต่ถ้าเป็นวิปัสสนาธุระ เรามีครูบาอาจารย์ ถ้าคมปัญญาแบบนี้ แบบหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านพาทำขึ้นมา แล้วเราเองเราก็จะประพฤติปฏิบัติธรรมตามครูบาอาจารย์ของเรา ถ้าจิตมันสงบแล้ว จิตมันสงบนะ มันสงบเราก็ฝึกหัดออกหัดใช้ หัดขุดขี้หามัน ถ้าขุดขี้หามัน มันก็จะเจอ

เดินเหยียบหนามมา หนามตำฝ่าเท้ามา เวลาเดินไปนี่มันเจ็บแปล็บ แปล็บๆ ตลอด แต่เวลามาบ่ง “มันอยู่ไหน มันอยู่ไหน” มันก็อยู่ในฝ่าเท้ามันนะ มันยังบ่งยากเลย แล้วนี่ก็เลสมันอยู่กับใจ แล้วเราจะไปหามันที่ไหน? จิตสงบแล้วเห็นกายแวบไปแวบมา มันแปล็บๆ ที่ใจ มันรู้ว่ามันมีอยู่ มันฝังใจอยู่นะ มันอยู่ในใจนี่ แต่ทำไมมันไม่เจอ ทำไมมันบ่งไม่ออก ทำไมมันทำไม่ได้ เห็นไหม ปัญญาอย่างนี้ ครูบาอาจารย์ของเราถ้าจิตสงบแล้วมันถึงจะรู้

ถ้าจิตไม่สงบนะ “อืม! หนามจะตำที่ไหน” หนามมันตำก็หนามมันตำในตำรา มันก็ไม่เห็นไม่เป็นรู้สึกนึกคิดอะไรขึ้นมาเลย ถ้าหนามตำๆ ก็บ่งออกสิ หนามตำเราก็เอาเข็มบ่ง มันก็เอาเข็มบ่งแล้วเอาหนามออกมา มันก็เป็นปกติ นี่เป็นปัญญาโลกๆ มันก็คิดตาม “อืม! มันก็ใช่เนาะ” แต่ข้อเท็จจริงมันได้บ่งจริงหรือเปล่าล่ะ นี่ไง สัญญามันเป็นแบบนี้ไง นี่คมปัญญาของโลกๆ ใจ แล้วเราได้ใช้แล้ว เราได้ใช้แล้วตามทฤษฎี เราได้ใช้แล้วตามปัญญา พอเราใช้แล้วเราก็มารู้ว่าเราใช้ปัญญาแล้ว แล้วปัญญาอย่างนี้แก้กิเลสหรือเปล่า

แต่ถ้าเราใช้ความสงบของใจนะ ถ้าใจมันสงบระงับขึ้นมาแล้วเราฝึกหัดใช้ ถ้ามันไม่ไปนะ รำพึงไป สมาธิรำพึงได้ รำพึงไปว่าอยากจะพ้นจากกิเลส อยากจะหากิเลส ขุดขี้หามัน ใช้สติปัญญา จิตสงบแล้วใช้สติปัญญาแยกแยะมัน ถ้ามันเห็นกายนะ โอ๊ย! มันสะเทือนหัวใจ ถ้ามันเวทนา เวทนาเราก็จับต้องได้ ถ้าจิตมันสงบแล้วนะ จับเวทนา เห็นไหม จับได้ เวทนา ใครเป็นเวทนา เวทนามันเกิดมาได้ยังไง ถ้าจิตสงบแล้วมันจับต้องได้ เหมือนหมอเรียนอาจารย์ใหญ่

หมอมีสติปัญญา อาจารย์ใหญ่เขาจับต้องได้ แต่ถ้าคนไม่เคยเรียนเข้าไปก็วิ่งหนีเลยนะ เจอซากศพ แล้วกลัว

แต่ถ้ามันเป็นจิต เป็นธรรม ถ้าจิตมันสงบแล้วมันจับต้องได้ จับต้องได้คือรู้จักว่าหนามตำเท้า หนามตำใจ ก็เลศฝังอยู่ในหัวใจ แล้วพอมันเห็นขึ้นมา มันก็ใช้ปัญญาแยกแยะของมัน คมของปัญญาอย่างนี้มันเกิดจากสัมมาสมาธิ คมของปัญญาอย่างนี้จะจัดตั้ง จะนึกคิดจะให้เป็นแบบความพอใจ...ไม่มี ถ้าเป็นความพอใจมันเป็นสัญญา มันเป็นเรื่องสิ่งที่เรานึกคิด สิ่งที่เป็นรูปธรรมอย่างนี้ สิ่งนี้มันเป็นเรื่องของโลกๆ พอเรื่องโลกๆ โลกก็คือโลกใจ มันเกิดขึ้นมาจากใจ มันก็ดับลงที่ใจ แล้วมันก็สบายๆ อย่างนั้นไง

สบายๆ แล้วอย่างไรต่อ?

“ไม่รู้” เห็นไหม ผลที่จับขึ้นมาคือความสงสัย ผลที่จับลงไปคือความลังเล ผลที่จับลงไปคือความฝังใจ คือสิ่งที่หนามตำใจอยู่อย่างนี้ แก๊วใจสิ่งใดไม่ออกเลย แล้วนี่เผยแผ่ธรรม เผยแผ่ธรรม ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพุทธพจน์ มันต้องเป็นอย่างนั้นจริงๆ นะ ใครอย่าโต้เถียง โต้เถียงไม่ได้ นี่เป็นสิ่งที่ว่าปัญญาที่มันเป็นอีกคมหนึ่งที่มาทำลายตัวเอง แต่ถ้าเราเคยทำลายตัวเรามาแล้ว ในเมื่อเราเป็นโลก เราก็เป็นความรู้สึกนึกคิดอย่างนี้เหมือนกัน แต่ความรู้สึกนึกคิดของเรา เรามีสติปัญญาควบคุมดูแลรักษา แล้วเรามีครูบาอาจารย์ของเราคอยบอกคอยชี้คอยแนะขึ้นมา เราก็ทำตามครูบาอาจารย์ของเรา

ถ้าหัวใจของเรา เราพยายามทำความสงบของใจเข้ามา ในเมื่อมันอยากรู้อยากเห็น มันอยากตื่นอยากนอน เราก็มีสติไว้ สติบังคับไว้ แล้วทำความสงบของใจเข้ามา พอจิตมันสงบเข้ามาแล้ว มันมีกำลังของมัน พอมีกำลังของมัน เรารำพึงไป เราน้อมหัวใจนี้ น้อมความรู้สึกนึกคิดอันนี้ไปสู่กายสู่เวทนา สู่จิต สู่ธรรม ถ้ามันรู้มันเห็น มันรู้มันเห็นมันก็แปลบในหัวใจใจ ถ้ามันรู้มันเห็นก็เหมือนกับเข็มมันบ่งถึงหัวหนามใจ พอมันบ่งถึงหัวหนาม มันสะกิดนะ อู๊ย! มันสะเทือนหัวใจนะ เวลาบ่งหัวหนามมันเจ็บ หึม! สะกิด มันสะคุ้งสะเทือนถึงหัวใจ มันจะบ่งหนาม

มันบ่งหนามด้วยสติด้วยปัญญา นี่คมของปัญญา ถ้ามันเข้าไปฟาดไปฟัน มันรู้มันเห็นอย่างนี้ ถ้ามันรู้เห็นอย่างนี้ นี่ไง คมของปัญญา คมของน้ำ คมของลม คุณมันทำลายสิ ทำลายวัตถุ นี่มันมีกำลังมาก ว่ามีดคม อะไรมคม มันไม่เท่ากับคมของน้ำคมของลมหรือ แต่ถ้ามันคมของปัญญาทางโลก มันก็เป็นปัญญาที่เราดูแลรักษาเรา

แต่ถ้าคมของปัญญาที่เกิดจากมรรคญาณ คมของปัญญาเกิดจากวิปัสสนาธุระ วิปัสสนาธุระนะ คุณิ มันจะเป็นสามณีน้อย ๗ ขวบกี้เป็นพระอรหันต์ จะเป็นครูบาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติมาถึงที่สุดแห่งทุกข์ นี่มันอยู่ในหัวใจ เราารู้ได้อย่างไร นี่อายุขัยหรือรูปร่าง ร่างกาย มันก็รูปร่างร่างกายเหมือนกัน เราเป็นพระ เราก็ศีล ๒๒๗ เหมือนกัน เราารู้ได้อย่างไรว่าหัวใจของใครมีคุณธรรม หัวใจของใครมีคุณธรรม เห็นไหม

อริยทรัพย์ที่ว่ามันเกิดขึ้นมาจากใจนี่มันเกิดขึ้นมาอย่างไร สิ่งที่เป็นสัญญาข้างนอกเราก็รู้ได้ด้วยสัญญาข้างนอก แต่ความเป็นจริงข้างในมันใครรู้ได้ละ แต่ครูบาอาจารย์ของเรา รู้ได้ รู้ได้เพราะอะไร เพราะมีความจริงในหัวใจ มันก็ความจริงในหัวใจเหมือนกัน ถ้ามีความจริงในหัวใจมันพิจารณาได้ มีเหตุมีผลการพิจารณาขึ้นมา นี่ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา มันรำพึงไปเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม มันจับได้ ถ้าจับได้นะ ถ้ามันใช้ปัญญาแยกแยะ นี่ปัญญา คมของปัญญามันจะถอนเสี้ยนถอนหนามอันนั้น

ถ้าถอนเสี้ยนถอนหนามอันนั้น มันสะท้อนหัวใจนะ สะท้อนหัวใจมาก แล้วถ้าปัญญามันคมกล้า คมกล้าเพราะมันมีกำลังของสมาธิ ถ้ากำลังของสมาธิมันอ่อน เพราะมันใช้งานไปแล้ว มันใช้งานบ่อยๆ ปัญญามันแยกแยะบ่อยๆ กำลังของสมาธิมันจะอ่อนลง นี่คมของปัญญามันก็เสื่อมลง พอเสื่อมลงขึ้นมา มันก็เป็นสัญญา พอสัญญามาเทียบเคียง พอเทียบเคียงขึ้นมา เห็นไหม คุณิ เวลาคมปัญญาที่เราขุดค้ำหาคิเลส

เวลาปัญญามันถึง... ในเมื่อถ้าเป็นปลายเข็มสะกิดถึงเสี้ยนหนามในฝ่าเท้า มันจะมีความรู้สึกสะท้อนหัวใจมาก แต่เวลาเราใช้บ่อยครั้งๆ เข้า เราบ่งหนามบ่อยครั้งๆ เข้า มือเราก็ไม่ชำนาญ ตาเราก็ฝ้าฟาง บ่งไปบ่งมามันออกไปสะกิดที่เนื้อ ไปสะกิดไม่ใช่ไปสะกิดที่หนาม “อืม! มันไม่มีแล้ว มันหายแล้ว...” มันเป็นสัญญาใจ

ถ้าจิต ถ้าสมาธิมันอ่อนลง ปัญญาที่มันใช้อยู่ นั่นมันก็เป็นสัญญาไป ถ้าสัญญาไปมันก็ไม่คมกล้าพอ เห็นไหม คมของปัญญามันก็เสื่อมถอย พอเสื่อมถอยเราก็ต้องกลับมาทำความเข้าใจ ถ้าใจสงบขึ้นมา เหมือนกับลับใจ นี่ขั้น ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นที่ลับปัญญา ปัญญาที่ลับคมกล้า ลับคมกล้าของมิด ของสติ ของปัญญา นี่ฝึกหัดใช้ ฝึกหัดธาตุ ๔ ขั้น ๕ เป็นที่ลับของปัญญา

ถ้าปัญญามันได้ฝึกได้หัด มันได้พิจารณาของมัน มันเกิดการฝึกฝน เกิดการกระทำ ถ้ามันเสื่อมมันถอยขึ้นมา เราก็ต้องกลับมาทำความสงบของใจ ทำความสงบของใจเข้าไปแล้ว ทำความสงบของใจจนเต็ม...ดูเต็มที่มันมาบ่งเรลิต ถ้าเต็มมันแหลมเต็มมันคม มันก็บ่งได้ มันก็เฉียบได้ เข้าถึงหัวหน้ามาได้ แต่ถ้าเอาหัวตอไปบ่งมันก็บ่งไม่ได้

จิตใจของเรา ถ้าจิตใจมันเป็นปัญญาที่เป็นเต็มที่แหลมที่คม มันจะแยกแยะ มันจะเปิดบาดแผลเข้าไปพยายามสะกิดสิ่งที่ฝังอยู่ในฝาเท้ามันออก สะกิดสิ่งที่กิเลสฝังอยู่ในหัวใจมันออก นี่คมของปัญญาเราต้องดูแลรักษา ไม่ใช่ที่เราได้ปัญญา เราได้เต็มมาเล่มหนึ่ง เราใช้ตะบี่ตะบันเอาไปใช้กับสิ่งที่คมแข็ง เข็มมันก็ทื่อหมด เข็มมันทื่อหมด แล้วเข็มถ้ามันเกิดสนิมขึ้นมา เราเอาไปบ่ง เป็นบาดทะยักขึ้นมาอีก นี่ก็เหมือนกัน ฝึกหัดใช้ปัญญาๆ พอปัญญาขึ้นไป พอปัญญาขึ้นไป ตะบี่ตะบันว่าเป็นปัญญาๆ ปัญญาอะไร?

ปัญญา ถ้ามันเป็นกิเลสบวกเข้ามา สมุทัยร่วมเข้ามา มันเป็นสัญญาณะ ถ้ามันเป็นสัญญา เราปฏิบัติเราต้องรู้ ว่าถ้าเป็นปัญญานี้มันแยกมันแยะ มันพิจารณาไปแล้วมันโล่งมันโล่ง มันมีความสุข แต่ใช้ขนาดไหนมันต้องพักผ่อน ต้องกลับมาทำความสงบของใจ มันจะใช้หน้าเดียวไม่ได้ มันไม่มีว่าปัญญาเกิดแล้วจะใช้ว่าเราได้ปัญญามาแล้ว เหมือนเราได้คาบอาญาสิทธิ์มาแล้ว เราจะมีสิทธิตลอดไป

คาบอาญาสิทธิ์นี้เขาให้ใช้เฉพาะชั่วคราว ใช้เฉพาะกิจกรรมนั้น พอกิจกรรมนั้นจบสิ้นไปแล้ว คาบอาญาสิทธิ์เขาก็ยึดคืนนะ เพราะคาบอาญาสิทธิ์เขายอมรับกัน เพราะอำนาจรัฐมันเข้มแข็ง ถ้าอำนาจรัฐไม่เข้มแข็ง คาบอาญาสิทธิ์นั้นมันก็เหมือนคาบเด็กเล่นนะ ที่ไหนเขาก็ให้กันได้ คุณลิกเกลิ มันมีคาบอาญาสิทธิ์ทั้งนั้นนะ

นี่ก็เหมือนกัน ปัญญาเราเกิดขึ้นมา ถ้าเป็นความจริงมันไม่ใช่ลิเกนะ มันเป็นความจริง ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเป็นข้อเท็จจริง ถ้าข้อเท็จจริงนะมันเป็นความจริงขึ้นมา เราก็ใช้ปัญญาของเรา ถ้าใช้ปัญญาแล้ว พิจารณาแล้วมันปล่อยมันวาง มันเป็นประโยชน์ขึ้นมา นั่นนะเป็นประโยชน์ ถ้าเป็นประโยชน์แล้วมันชะล่าใจไม่ได้หรอก พอคนปฏิบัติไปแล้วนี่มันรู้ คนทำคร้าวจะรู้ด้วยว่ามีคของเราใช้ทำคร้าวไปแล้วเดี๋ยวต้องลับ ต้องดูแลรักษา ถ้ามีคไม่ดูแลรักษา ทำไปๆ เดี่ยวเราจะไม่มีคทำคร้าว

คมของปัญญา มันต้องใช้สติใช้สมาธิช่วยลับ ช่วยดูแลรักษา ปัญญามันถึงคมกล้า คมกล้าเข้าไปชำระแยกแยะสิ่งที่ฝังอยู่ในหัวใจ ถ้าฝังอยู่ในหัวใจ มันแยกแยะของมัน มันพิจารณาของมัน มันแก้ไขของมัน เห็นใหม่ สิ่งนี้ถึงจะเป็นประโยชน์กับเรา ถ้าเป็นประโยชน์กับเรา เราฝึกหัดดูแล

เราบวชมาเป็นพระนะ เราเป็นผู้นำของชุมชน เราต้องมีปัญญา ทางโลกก็ต้องมีปัญญา แม้แต่ทำข้อวัตรปฏิบัติเราก็ต้องมีปัญญาของเรา คุณเลของเรา คุณเลหมู่คณะ คุณเลสถานที่อยู่อาศัย เวลาเขาไปวัด เข้าวัดเข้าวา เขาเข้าวัดมาเขารู้เลยนะ ว่าวัดนี้ พระอยู่ในวัดนี้ดีหรือไม่ดี ถ้าพระอยู่ในนั้นดี มันสงบ มันสงบ มันสะอาด มันดี มันดีทุกอย่างไปหมด

แต่ถ้าเข้าไปในวัดในวานะ มีแต่สิ่งโสโครก มีแต่ความหมักหมม มีแต่เรื่องธุรกิจ มีแต่เรื่องผลประโยชน์ นี่มันพ่อค้า นี่มันไม่ใช่พระ มันไม่ใช่วัดหรอก มันเป็นพ่อค้า...คนที่เขาผ่านโลกมานะ คนผ่านโลกมาเขามีสติ เขามีปัญญา คนมีปัญญานะเขามองรู้นะ ฉะนั้น คนที่มีสติมีปัญญา คนเหมือนกัน ปัญญามันศึกษาทันกันนะ

ฉะนั้น สิ่งที่เป็นปัญญาโลกๆ ก็เรื่องของเขา แต่เราบวชมาเป็นพระ เราเป็นศากยบุตรพุทธชิโนรส ฉะนั้น ชีวิตของพระเราก็มีธรรมและวินัย มีข้อวัตรปฏิบัติเป็นเครื่องอยู่ เราก็ต้องมีปัญญาของเราดูแลรักษา ถ้ามีปัญหาคุณดูแลรักษานะ มันเป็นเรื่องที่เราอี้อัดขัดข้องไปหมด แต่ถ้ามันมีปัญหา รักษา เราพอใจ เราเชื่อ เราภูมิใจในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่วางวินัยไว้ วางประเพณีวัฒนธรรมเรื่องบริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ตามธรรมตามหน้าที่ของแต่ละบุคคล เพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนานี้มั่นคง ถ้าพุทธศาสนานี้มั่นคงนะ บริษัท ๔ ต่างทำหน้าที่ของตัวเอง หน้าที่ของตัวเองนะ ทุกคนทำหน้าที่ของตัวเองให้เข้มแข็ง ให้ตามความเป็นจริง ศาสนานี้จะมั่นคง

ฉะนั้น สิ่งที่เป็นโลกเราก็ดูแลรักษา เพราะเราเกิดมากับโลก เราอยู่กับโลก แต่เวลาเราจะปฏิบัติ เราจะประพฤติปฏิบัติของเรา เราต้องดูแลรักษาใจของเรา ถ้าดูแลรักษาใจของเราแล้วนะ นี่มันเป็นเรื่องส่วนตัวแล้ว เรื่องส่วนตัว ไม่มีใครรู้หรือว่าจิตของเรานี้เป็นอย่างไร ไม่มีใครรู้ ถ้าจิตเราเสื่อม เราจะรู้ว่าเราทุกข์มากขนาดไหน เขาเห็นเราบวชเป็นพระ หน้าตาขี้มั่วแจ่มใส เขาไม่รู้หรือว่าหัวใจของเรานั้นทุกข์ร้อนขนาดไหนถ้าจิตใจมันเสื่อม

แต่ถ้าจิตใจของเรานะ เรารักษาใจของเรา ใจของเราสงบร่มเย็นขึ้นมา เขาเห็นเราเป็นพระ เขาว่าเราเป็นพระ เป็นพระพวกนี้บวชมาทำไม ทำไมบวชมาแล้วเขาไม่ทำงานกัน ทำไมเห็นอยู่กัน

เฉยๆ นี่เขาไม่รู้หรือกว่าเราดูแลรักษาใจของเราอย่างไร ถ้าดูแลรักษาใจของเรา เรามีเครื่องอยู่ เรามีข้อวัตรปฏิบัติของเรา เรามีคำบริกรรมของเรา เรามีสติ เรามีสมาธิของเรา

พอมีสมาธิของเรา เราฝึกหัดใช้ปัญญาของเรา เราใช้ปัญญาของเราแยกแยะเพื่อหาผลประโยชน์ของเรา ถ้าปัญญามันเกิดขึ้น มันวิปัสสนาของมัน มันแยกแยะของมันในหัวใจของเรา ใครเขาจะรู้จักงานของเรา เห็นไหม ถ้างานของเรา ความดูแลรักษาของเรานะ พระนาถิตะเดินจงกรมอยู่ในป่า บริษัท ๔ เขาไปที่เขavnักขัตฤกษ์ เขาร้องรำทำเพลงไป เขามีสุข มีความสุขสงบร่มเย็นของเขา

พระนาถิตะเดินจงกรมอยู่ มันมีความวิตกกังวลขึ้นมาว่า “เขามีความสุข สักคมเขามีความสุขความร่มเย็น เขามีไปคุณักขัตฤกษ์กัน เขามีความสุขร่มเย็น เราเป็นเศษคน เราเดินจงกรมอยู่ที่นี่ เรามีความทุกข์ความยาก”

เทวดามาย์ยังกลางอากาศนะ “เธอต่างหาก เธอต่างหากเป็นยอดคน พวกนั้นเขาอยู่ในวิภูลุฑู เขาเสพสักมอยู่ เขาจะไปคุมพรหมสมโภช เขาอยู่ในวิภูลุฑู เขาอยู่ในกรงเล็บของกิเลส ท่านต่างหาก ท่านต่างหาก”

เวลาจิตใจของเรามันเศร้าหมอง มันฟ้องใส่ ใครจะรู้กับเราได้ เทวดา อินทร์ พรหม เขารู้ได้ เขารู้ได้เพราะอะไร เพราะเทวดา อินทร์ พรหม เขาอยู่ด้วยจิตล้วนๆ มนุษย์มีกายกับใจ ถ้าใจมันวิตกกังวล ใจมันทุกข์มันร้อนนี่เขารู้ แล้วครูบาอาจารย์ของเรา ผู้ที่มีอนาคตังสญาณนี่เขารู้ ถ้าเขารู้ขึ้นมา เขาแก้ไขนะ แต่โลกเขาไม่รู้กับเรา โลกไม่รู้หรือ

โลก ถ้าใครให้ผลประโยชน์ เขาว่าคนนั้นดี ถ้าเราส่งเสริม เรายกย่องเขา เขาบอกว่าพระนั้นดี ถ้าพระองค์ไหนบอกถึงใจดำของเขา ถึงกิเลสต้นหาความทะยานอยากในหัวใจของเขา เขาบอกพระองค์นั้นไม่มีมารยาท พุคอะไรเข้าไปถึงหัวใจของเขา ไม่มีมารยาทสักคม...นี่โลกเขารู้กันอยู่นั้น

ฉะนั้น เราจะต้องมีสติปัญญาของเรา เราอย่าหลงไปกับโลก ถ้าเรามีปัญญาของเรา นะ คมของปัญญาทางโลกมันก็ทำให้วัดเราสงบร่มเย็น จะปกครองดูแลสักคมเราให้สงบร่มเย็น ถ้าเกิดเป็นคมของวิปัสสนาญาณในหัวใจของเรา ปัญญาญาณในหัวใจมันจะชำระกิเลสที่ไม่มีสิ่งใดเข้าไปจับต้องแล้วชำระสิ่งนี้ได้ เว้นไว้แต่ปัญญาญาณในใจดวงนั้น

“จิตแก่จิต” เวลาเราเกิดขึ้นมา ปฏิสนธิจิตนี้สำคัญมาก ความเป็นมนุษย์เขาดูกันแต่ความเป็นมนุษย์ ความมีร่างกาย สถานภาพของมนุษย์ แต่นี่พุทธศาสนามองถึงเรื่องความรู้สึกนึกคิด นี่เริ่มต้นของความเป็นมนุษย์ เพราะปฏิสนธิจิตเกิดในไข่ เกิดในน้ำคร่ำ เกิดในโอปปาติกะ สิ่งกำเนิด ๔ กำเนิดขึ้นมาแล้วถึงผลของวิญญูะ เริ่มต้นจากการกำเนิด เกิดแล้วก็ตาย ตายแล้วก็เกิด

ฉะนั้น เราเกิดมาแล้ว พบพุทธศาสนา เราพิจารณาของเรา เราใช้ปัญญาของเราให้เกิดมีปัญญาของเรา คมของปัญญามันจะเป็นประโยชน์กับเรา เพื่อชำระกิเลสกับเรา เพื่อความร่วมมือเป็นสุขของเรา เอวัง